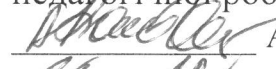


Міністерство освіти і науки України
Київський національний торговельно-економічний університет
Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Факультет готельно-ресторанного та туристичного бізнесу
Кафедра права, психології та сучасних європейських мов

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора з науково-педагогічної роботи ХТЕІ КНТЕУ

 А. В. Катаєв
« 24 » 12 2018 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРАВОЗНАВСТВО

(ПОВНА НАЗВА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ)

Для підготовки
студентів освітнього
ступеня

бакалавр
(бакалавр чи магістр)

року набору

2018

Галузі знань

24 «Сфера обслуговування»
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальності

241 «Готельно-ресторанна справа»
(шифр і найменування спеціальності)

Напряму підготовки

(шифр і найменування напряму підготовки)

Спеціалізації

Готельно-ресторанна справа
(найменування спеціалізації)

Харків, 2018 рік

Розробник

Білоус Ольга Олегівна

(прізвище, ім'я, по батькові повністю)

старший викладач

(посада повністю)

(науковий ступінь, вчене звання повністю)

програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри
права, психології та сучасних європейських мов

(назва кафедри)

протокол № 4 від 05.11.2018 р.

Зав. кафедри



(підпис)

М. М. Топоркова

(ініціали та прізвище)

програму розглянуто та схвалено на засіданні методичної комісії факультету
готельно-ресторанного та туристичного бізнесу

(назва факультету)

протокол № 5 від 18.12.2018 р.

Голова методичної комісії



(підпис)

М. М. Паньків

(ініціали та прізвище)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Робоча програма навчальної дисципліни «Правознавство» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа» галузі знань 24 «Сфера обслуговування».

Метою викладання навчальної дисципліни є формування основоположних знань з теорії держави та права, основ цивільного, трудового, сімейного, адміністративного та кримінального права, вмінь орієнтуватися в чинному законодавстві, застосовувати теоретичні знання у практичному житті, навичок роботи з нормативно-правовими актами.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є право як соціально-політичне явище і сукупність загальнообов'язкових, формально певних правил поведінки, встановлених державою, виражають необхідне співвідношення суспільних і особистих інтересів, визначальних види можливого і належного поведінки суб'єктів правовідносин; держава як організація політичної влади, що забезпечує за допомогою права і спеціально створеного державного апарату управління справами всього суспільства; співвідношення і взаємозв'язок між державою та правом; система правових термінів, які властиві всім юридичним наукам.

Міждисциплінарні зв'язки вивчення навчальної дисципліни ґрунтується на знаннях навчальних дисциплін «Історії України», «Правознавство» повної загальної середньої освіти та є основою для подальшого формування фахових компетентностей.

2. ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна забезпечує набуття студентами:

загальних компетентностей:

ЗК 7. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями;

ЗК 9. Цінування та повага до різноманітності та мультикультурності;

ЗК 10. Здатність діяти на основі етичних міркувань, соціально відповідально та свідомо.

фахових компетентностей:

ФК 3. Здатність визначати та описувати характеристики суб'єктів готельного та ресторанного бізнесу;

ФК 9. Розуміти принципи права та використовувати їх у професійній діяльності;

програмних результатів навчання:

ПРН 4. Знання та розуміння правового забезпечення діяльності у сфері готельного та ресторанного бізнесу.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Основи теорії права

Поняття та ознаки права. Право, його ознаки і місце в системі соціальних норм. Порівняльна характеристика права і моралі. Об'єктивне та суб'єктивне право. Функції права. Поняття, структура, види норми права. Поняття системи права. Форми та джерела права. Система права. Поняття, види та ознаки нормативних актів. Поняття, ознаки, види, склад правовідносин. Юридичні факти. Правомірна та неправомірна поведінка. Поняття законності та правопорядку. Правопорушення. Юридична відповідальність.

Тема 2. Основи теорії держави

Поняття та ознаки держави. Теорії походження держави. Суверенітет держави. Функції держави. Механізм держави. Форми здійснення функцій держави. Поділ державної влади. Види державних органів. Форма правління, форма державного устрою, форма державного режиму. Правова держава.

Тема 3. Основи конституційного права України

Поняття і загальна характеристика конституційного права. Загальна характеристика Конституції України. Державний лад України. Державні символи України. Громадянство України. Конституція України – основний закон держави. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина.

Система органів державної влади України. Верховна Рада України. Президент України: конституційний статус та повноваження. Кабінет Міністрів України, центральні та місцеві органи влади. Місцеве самоврядування в Україні.

Тема 4. Органи судової влади, правоохоронні та правозахисні органи

Загальна характеристика судової влади України. Принципи здійснення правосуддя в Україні. Система судів України загальної юрисдикції. Правовий статус суддів в Україні. Конституційний Суд України. Поняття і система правоохоронних органів України. Прокуратура України. Правовий статус поліції України. Правовий статус Служби безпеки України. Адвокатура в Україні. Нотаріат в Україні.

Тема 5. Основи цивільного права України

Цивільне право – галузь права України. Цивільні правовідносини. Фізичні особи як суб'єкти цивільного права та цивільних правовідносин. Юридичні особи як суб'єкти цивільного права та цивільних правовідносин. Об'єкти цивільних прав. Довіреність. Поняття та зміст права власності. Форми права

власності. Цивільно-правовий захист права власності. Поняття і види цивільних договорів. Спадкове право. Поняття, види і значення строків позовної давності.

Тема 6. Основи сімейного права України

Сімейне право – галузь права України. Поняття шлюбу. Умови і порядок укладення шлюбу. Визнання шлюбу недійсним. Припинення шлюбу. Розірвання шлюбу. Особисті немайнові права і обов'язки подружжя. Майнові права та обов'язки подружжя. Правовідносини між батьками і дітьми в сім'ї. Влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування.

Тема 7. Основи трудового права України

Трудове право – галузь права України. Трудові правовідносини. Трудовий договір: сторони, зміст, види. Колективний договір. Порядок прийняття на роботу. Підстави припинення трудового договору. Порядок розірвання трудового договору з ініціативи працівника. Розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу. Оплата праці. Робочий час та час відпочинку. Трудова дисципліна і дисциплінарна відповідальність. Матеріальна відповідальність працівників.

8. Основи екологічного права України

Екологічне право як галузь права. Принципи охорони навколишнього середовища. Об'єкти державної охорони навколишнього природного середовища. Екологічні права і обов'язки громадян України. Загальне і спеціальне використання природних ресурсів. Природно-заповідний фонд. Відповідальність за порушення екологічного законодавства.

9. Основи адміністративного права України

Адміністративне право як галузь права. Адміністративні правовідносини. Державна служба. Поняття і методи державного управління. Адміністративний проступок: поняття, ознаки, види. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності. Види і порядок застосування адміністративних стягнень. Притягнення до адміністративної відповідальності.

Тема 10. Основи кримінального права України

Поняття і загальна характеристика кримінального права. Джерела кримінального права. Принцип дії кримінального закону у просторі, у часі та за колом осіб. Поняття і ознаки злочину. Склад злочину. Види злочинів. Співучасть у злочині. Поняття, ознаки і підстави кримінальної відповідальності. Поняття, мета і види кримінальних покарань.

Тема дисципліни	Обсяг у годинах																										
	денна форма												заочна форма														
	повна						скорочена						повна						скорочена								
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					усього	у тому числі				усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		Л	СЗ	ПЗ	ЛЗ	СРС		Л	СЗ	ПЗ	ЛЗ	СРС		Л	СЗ	ПЗ	ЛЗ		Л	СЗ	ПЗ	ЛЗ		Л	СЗ	ПЗ	ЛЗ
Тема 1. Основи теорії права	18	2		2		14							90	4					84								
Тема 2. Основи теорії держави	18	2		2		14																					
Тема 3. Основи конституційного права України	22	4		4		14																					
Тема 4. Органи судової влади, правоохоронні та правозахисні органи	18	2		2		14																					
Тема 5. Основи цивільного права України	22	4		4		14																					
Тема 6. Основи сімейного права України	18	2		2		14							90	2					84								
Тема 7. Основи трудового права України	18	2		2		14																					
Тема 8. Основи екологічного права України	14	2		2		10																					
Тема 9. Основи адміністративного права України	14	2		2		10																					
Тема 10. Основи кримінального права України	18	4		4		10																					

Тема дисципліни	Обсяг у годинах																							
	денна форма												заочна форма											
	повна					скорочена					повна					скорочена								
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					усього	у тому числі					усь ого	у тому числі				
		Л	СЗ	ПЗ	ЛЗ	СРС		Л	СЗ	ПЗ	ЛЗ	СРС		Л	СЗ	ПЗ	ЛЗ	СРС		Л	СЗ	ПЗ	ЛЗ	СРС
Усього годин / кредитів ECTS	180/6	26		26		128						180/6	6		6		168							

4.2. Обсяги та структура навчальної дисципліни за навчальними роками

ФОРМА НАВЧАННЯ	ВИД НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ	НАВЧАЛЬНІ РОКИ							
		2017/2018		2018/2019		2019/2020		2020/2021	
		ОСІНЬ	ВЕСНА	ОСІНЬ	ВЕСНА	ОСІНЬ	ВЕСНА	ОСІНЬ	ВЕСНА
ДЕННА ПОВНА	ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ				26				
	СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ								
	ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ				26				
	ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ								
	КУРСОВА РОБОТА (ПРОЕКТ)								
	САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ				128				
	УСЬОГО ГОДИН				180				
ДЕННА СКОРОЧЕНА	ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ								
	СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ								
	ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ								
	ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ								
	КУРСОВА РОБОТА (ПРОЕКТ)								
	САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ								
	УСЬОГО ГОДИН								
ЗАОЧНА ПОВНА	ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ			4	2				
	СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ								
	ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ			2	4				
	ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ								
	КУРСОВА РОБОТА (ПРОЕКТ)								
	САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ			84	84				
	УСЬОГО ГОДИН			90	90				
ЗАОЧНА СКОРОЧЕНА	ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ								
	СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ								
	ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ								
	ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ								
	КУРСОВА РОБОТА (ПРОЕКТ)								
	САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ								
	УСЬОГО ГОДИН								

5. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ, СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) І ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

5.1. Теми лекційних занять

Тема дисципліни	Тема лекції	Обсяг у годинах			
		денна форма		заочна форма	
		повна	скорочена	повна	скорочена
Тема 1. Основи теорії права	Основи теорії права	2		4	
Тема 2. Основи теорії держави	Основи теорії держави	2			
Тема 3. Основи конституційного права України	Основи конституційного права України	4			
Тема 4. Органи судової влади, правоохоронні та правозахисні органи	Органи судової влади, правоохоронні та правозахисні органи	2			
Тема 5. Основи цивільного права України	Основи цивільного права України	4		2	
Тема 6. Основи сімейного права України	Основи сімейного права України	2			
Тема 7. Основи трудового права України	Основи трудового права України	2			
Тема 8. основи екологічного права України	Основи екологічного права України	2			
Тема 9. Основи адміністративного права України	Основи адміністративного права України	2			
Тема 10. Основи кримінального права України	Основи кримінального права України	4			
Усього		26		6	

Лекційний матеріал доступний у системі дистанційного навчання інституту:
<http://edu.htei.org.ua/course/view.php?id=980>

5.2. Теми семінарських занять

Тема дисципліни	Тема семінарського заняття	Обсяг у годинах			
		денна форма		заочна форма	
		повна	скорочена	повна	скорочена
Усього					

Семінарські заняття не передбачені навчальним планом.

5.3. Теми практичних занять

Тема дисципліни	Тема практичного заняття	Обсяг у годинах			
		денна форма		заочна форма	
		повна	скорочена	повна	скорочена
Тема 1. Основи теорії права	Основи теорії права	2		2	
Тема 2. Основи теорії держави	Основи теорії держави	2			
Тема 3. Основи конституційного права України	Основи конституційного права України	4			
Тема 4. Органи судової влади, правоохоронні та правозахисні органи	Органи судової влади, правоохоронні та правозахисні органи	2			
Тема 5. Основи цивільного права України	Основи цивільного права України	4		4	
Тема 6. Основи сімейного права України	Основи сімейного права України	2			
Тема 7. Основи трудового права України	Основи трудового права України	2			
Тема 8. основи екологічного права України	Основи екологічного права України	2			
Тема 9. Основи адміністративного права України	Основи адміністративного права України	2			
Тема 10. Основи кримінального права України	Основи кримінального права України	4			
Усього		26		6	

Завдання до практичних занять наведено у системі дистанційного навчання інституту: <http://edu.htei.org.ua/course/view.php?id=980>

5.4. Теми лабораторних занять

Тема дисципліни	Тема лабораторного заняття	Обсяг у годинах			
		денна форма		заочна форма	
		повна	скорочена	повна	скорочена
Усього					

Лабораторні заняття не передбачені навчальним планом.

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Організація самостійної роботи студентів регламентується наступними нормативними документами:

- Положенням про самостійну роботу студентів Харківського торговельно-економічного інституту КНТЕУ;
- Положенням про організацію освітнього процесу у Харківському торговельно-економічному інституті КНТЕУ.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам:

1. Вивчення лекційного матеріалу.
2. Робота з опрацювання та вивчення рекомендованої літератури.
3. Вивчення основних термінів та понять рекомендованої літератури.
4. Підготовка до практичних занять, доповідей, тестування (тести наведено у системі дистанційного навчання інституту: <http://edu.htei.org.ua/course/view.php?id=980>).
5. Контрольна перевірка кожним слухачем особистих знань, питання для самоконтролю, завдання на логічне мислення.

Питання, які пропонуються для самостійного вивчення і опрацювання теоретичних основ курсу:

Тема 1. Основи теорії права

1. Основні поняття, ознаки та функції права.
2. Охарактеризуйте внутрішні складові норми права та їх структуру.
3. Основні функції та джерела права.
4. Класифікація нормативно-правових актів.
5. Основні ознаки правовідносин: поняття, структура та види.
6. Поняття та ознаки правопорушення та юридичної відповідальності.

Тема 2. Основи теорії держави

1. Загальна характеристика громадянського суспільства.
2. Головні напрямки формування правової держави.
3. Проблеми і перспективи громадянського суспільства і правової держави в Україні.
4. Основні причини виникнення держави.
5. Класифікація основних напрямків діяльності (функцій) держави.

Тема 3. Основи конституційного права України

1. Економічні ресурси та їх класифікація.
2. Політико-правове закріплення суверенітету України.
3. Державний лад України.
4. Національна політика України.
5. Міжнародні стандарти у сфері прав людини.
6. Основні гарантії конституційних прав, свобод і обов'язків людини та громадянина в Україні.

Тема 4. Органи судової влади, правоохоронні та правозахисні органи

1. Судоустрій та конституційні принципи здійснення правосуддя в Україні.
2. Відмінність функцій та порядку формування Конституційного Суду та судів загальної юрисдикції.
3. Місце адвокатури в захисті прав людини.
4. Правовий статус Служби безпеки України, органів внутрішніх справ
5. Організаційні форми та органи місцевого самоврядування в Україні.
6. Органи самоорганізації населення в Україні.

Тема 5. Основи цивільного права України

1. Основні функції, принципи і систему цивільного права в Україні.
2. Цивільно-правові способи захисту прав.
3. Поняття і види позовів.
4. Характеристика окремих видів договорів на основі Цивільного кодексу України.
5. Загальна характеристика цивільної правоздатності і цивільної дієздатності.
6. Основи спадщини і спадкового права.

Тема 6. Основи сімейного права України

1. Права і обов'язки подружжя по утриманню.
2. Аліментні зобов'язання батьків та дітей щодо утримання.
3. Підстави та правові наслідки позбавлення батьківських прав.
4. Влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування.
5. Підстави для розірвання шлюбу.

Тема 7. Основи трудового права України

1. Соціальний захист в Україні. Соціальне страхування в Україні.
2. Пенсії в Україні.
3. Забезпечення трудової дисципліни.
4. Правове регулювання робочого часу та часу відпочинку в Україні.
5. Особливості прийняття неповнолітніх на роботу та звільнення з роботи.

Тема 8. Основи екологічного права України

1. Природно-заповідний фонд України.
2. Червона книга України.
3. Відповідальність за порушення екологічного законодавства.
4. Екологічна безпека.
5. Екологічна експертиза.

Тема 9. Основи адміністративного права України

1. Поняття, функції, методи державного управління.
2. Державна служба. Поняття та види адміністративного стягнення.
3. Порядок застосування Кодексу України про адміністративні правопорушення.

1. Строки погашення та умови зняття судимості.
2. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.
3. Кримінальна відповідальність та її підстави.
4. Особливості притягнення неповнолітніх до кримінальної відповідальності.
5. Категорії осіб, які не підлягають кримінальній відповідальності.

Індивідуальні завдання не передбачені навчальним планом.

8.1. Схема нарахування балів для студентів денної форми навчання

[illegible]

8.2. Схема нарахування балів для студентів заочної форми навчання

[illegible]

9. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Для визначення рівня засвоювання студентами навчального матеріалу використовуються такі форми та методи оцінювання:

Поточний контроль:

- для студентів денної форми навчання: оцінювання роботи на семінарських заняттях, поточне тестування в системі дистанційного навчання інституту, оцінювання відвідування аудиторних занять, виконання аудиторної контрольної роботи.

- для студентів заочної форми навчання: тестування.

Умовою допуску до підсумкового контролю є виконання програми дисципліни «Правознавство» (відпрацювання всіх практичних занять) і отримання оцінки за виконання завдань поточного контролю не менше 34 балів.

Підсумковий контроль:

- для студентів денної форми навчання: письмовий екзамен;

- для студентів заочної форми навчання: письмовий екзамен.

Організація та проведення контрольних заходів регламентується наступними нормативними документами:

- Положенням про оцінювання результатів навчання студентів;

- Положенням про організацію освітнього процесу у Харківському торговельно-економічному інституті КНТЕУ.

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА (ОСНОВНА, ДОПОМІЖНА)

10.1. Основна література

1. Правознавство : навчальний посібник / В. В. Галуцько, О. О. Фаст, С. А. Долгий, М. В. Рудич, А. Л. Терещенко, В. П. Сердюк. – К. : Ун-т "Україна", 2013. – 554 с.
2. Правознавство: базовий підручник для студентів ВНЗ / Л. Л. Богачова. – Х. : Фоліо, 2014. – 635 с.
3. Теорія держави і права : підручник / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін. ; за ред. О. В. Петришина. – Х. : Право, 2015. – 368 с.

10.2. Допоміжна література

4. Адміністративне право. Загальна частина (альбом схем) : навчальний посібник / О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух, М. В. Плугатир, М. В. Співак ; за заг. ред. О.В. Кузьменко. – К. : ЦУЛ, 2015. – 232 с.
5. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина : навчальний посібник для студентів ВНЗ / Р. В. Вереша. – 4-те вид., перероб. та доп. – К. : Алерта, 2016. – 364 с.
6. Дякович М. М. Сімейне право України : навчальний посібник – К. : ЦУЛ, 2012. – 552 с.
7. Екологічне право : підручник для студентів ВНЗ / за ред. А. П. Гетьмана. – Х. : Право, 2014. – 432 с.
8. Організація судових та правоохоронних органів: підручник / І. Є. Марочкін, Л. М. Москвич, П. М. Каркач ; за ред. І. Є. Марочкіна. – Х. : Право, 2014. – 448 с.
9. Цивільне право : підручник : у 2 т. / за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. – 2-ге вид. перероб. та доп. – Х. : Право, 2014. – Т 1. – 656 с.
10. Цивільне право: підручник: у 2 т. / за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. –2-ге вид. перероб. та доп. – Х. : Право, 2014. – Т. 2. – 816 с.
11. Шишка Р. Б. Спадкове право в Україні : навчальний посібник. / Р. Б. Шишка, І. М. Сопілко, В. П. Козирева. – К. : Видавництво Ліра-К, 2015. – 216 с.

11. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

1. Верховна Рада України [Електронний ресурс] : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Станом на 05.11.2018. – Назва з екрану.
2. Декларація про державний суверенітет України [Електронний ресурс] : Декларація від 16.07.1990 № 55-XII // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/55-12>. – Станом на 05.11.2018. – Назва з екрану.
3. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%8>. – Станом на 05.11.2018. – Назва з екрану.
4. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. – Станом на 05.11.2018. – Назва з екрану.
5. ЛІГА:ЗАКОН [Електронний ресурс] : інформаційно-правові системи. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net>. – Станом на 05.11.2018. – Назва з екрану.
6. Про проголошення незалежності України [Електронний ресурс] : Постанова, Акт від 24.08.1991 № 1427-XII // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1427-12>. – Станом на 05.11.2018. – Назва з екрану.
7. Сімейний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>. – Станом на 05.11.2018. – Назва з екрану.
8. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>. – Станом на 05.11.2018. – Назва з екрану.